

ETNOMUZICOLOGIE

Violoncelul „bătut” contemporan – („doba”) din Tulgheș

Ovidiu Papană

Fiecare instrument muzical (sau chiar obiect creat în scop utilitar de om) poartă amprenta relațiilor socio-culturale specifice perioadei sale de folosire. În cadrul manifestărilor artistice, un instrument muzical apare (ca obiect novator) într-un cadru social bine definit. În funcție de randamentul și valoarea prestației sale, el este utilizat într-o perioadă de timp (mai lungă sau mai scurtă), după care este „metamorfozat” sau în unele cazuri chiar înlăturat din practica muzical-interpretativă. Violoncelul „bătut” a dispărut treptat din peisajul muzicii tradiționale românești pe la mijlocul secolului trecut.

În perioada actuală, forma de cântat cu „violoncelul bătut” este întâlnită sporadic doar într-un spațiu (enclavizat) destul de retrâns din centrul Transilvaniei. Fiind cunoscut sub denumirea de „doba”, în acest spațiu cultural el este utilizat (de români și de maghiari) ca instrument de acompaniament în cadrul petrecerilor tradiționale rurale. La cântat, în spațiul geografic transilvănean, „doba” este bătută cu bățul peste toate coardele iar corda cea mai subțire este pusă în vibrație în mod violent, ea fiind ciupită cu două degete: degetul mare și degetul arătător.

Forma de asociere instrumentală a violoncelului „bătut” întâlnită la micile grupuri muzicale sătești este: instrument solistic (fluier, saxofon, vioară), „doba” și după caz „contră” (violă tradițională prevăzută cu trei coarde și călușul tăiat drept în partea sa superioară).

Pe plan constructiv, la unele instrumente de acest fel, cutia de rezonanță este prevăzută cu eclise. În cazul respectiv, plăcile rezonatoare și limba instrumentului sunt drepte (plane)

iar eclisele sunt confecționate din mai multe plăci din lemn de brad cu o lățime de aproximativ zece centimetri. Părțile laterale ale plăcilor sunt lipite una de alta, descriind un arc de cerc. Prin această metodă constructivă este obținută forma curbă a ecliselor. Dimensiunile, forma și gradul de finisare al instrumentelor diferă de la caz la caz.

În momentul de față, un astfel de instrument (încă funcțional) este întâlnit la românii din județul Harghita. În localitatea Tulgheș, soții Ștefan Pop (solist la fluier, saxofon) și Lăcrămioara Pop („doba”) au un repertoriu local bine particularizat, în care melodiile tradiționale românești sunt cântate în forma tipică a acestui mod de interpretare. Activitatea lor artistică este axată mai mult pe latura spectaculară, execuția muzicală fiind integrată în cadrul unui mic ansamblu muzical-coregrafic din Tulgheș în care formația tradițională de dansatori este alcătuită din tinerii localității.

a.

b.

Foto. 1 a, b. „Doba” – localitatea Tulgheș, județul Harghita, **b.** Lăcrămioara Pop – interpret tradițional – alături de „doba” sa.

„Doba” din Foto. 1 este prevăzută cu patru coarde. Interpreta Lăcrămioara Pop folosește „doba” fără a avea un

acordaj bine corelat cu structura sonoră a cântecului solistic. Sunetul coardei ciupite este acordat pe fundamentala cântecului. Sonoritatea coardelor lovite este un conglomerat sonor nedefinit. În cazul acestei interpretări, violoncelul „bătut” este folosit în mod preponderent ca instrument de percucie, în care alternanța - prima coardă ciupită și toate coardele lovite cu bățul - susține poliritmice melodia solistică. Pe parcursul execuției muzicale, formulele ritmice folosite de Lăcrămioara Pop la „dobă” nu sunt stereotipe. Ele completează în mod particularizat linia melodică a fluietului. În aceste condiții, în cazul repetării liniilor melodice, acompaniamentul „dobei” prezintă mici variații ritmice făcute instantaneu.

Pentru a exemplifica muzical modul în care este făcută execuția la „dobă” am ales o melodie cântată de soții Pop. În exemplul de mai jos, este prezentat un cântec local de joc din județul Harghita interpretat la fluiet de instrumentistul Pop Ștefan, acompaniat la „dobă” de Pop Lăcrămioara. Pe parcursul cântatului, evoluția liniei melodice este simplă, tehnica de interpretare muzicală a solistului instrumentist nefiind afectată de stilul de cântat lăutăresc. Transcrierea liniei melodice a fost făcută la octava inferioară (în raport cu sunetele cântate la fluiet în mod real).

Ardeleană

Lăcrămioara Pop, Ștefan Pop
Tulgheș, Harghita, 2017

Ovidiu Papană

Fluier

Violoncel Ciupit Băt

7

Fl.

Violoncel Ciupit Băt

12

Fl.

Violoncel Ciupit Băt

SUMMARY

Ovidiu Papană

The Contemporary “Struck” Cello (“Doba”) in Tulgheș

The “struck” cello has gradually disappeared from the realm of traditional Romanian music around the middle of last century. Nowadays, the “struck” cello is encountered sporadically only in a rather narrow (enclaved) space in the centre of Transylvania. Known as *dobă*, in this cultural space it is used (by Romanians and Hungarians) as an accompanying instrument at traditional rural parties. Nowadays, such an instrument (still in use) can be seen within the Romanian community in Tulgheș, in Harghita County.

Traducerea rezumatelor: **Alina Bottez**